

Іноземні МОВИ

№ 2, 2016

Передплатний
індекс: 68831

в школах України

**Listening, speaking and writing are
of equal importance**

Англійська мова, 9 клас

**Позакласні заходи як засіб активізації
пізнавального інтересу учнів
до вивчення німецької мови**

**Застосування методу наративної гри
на уроках іноземної мови**

ДЕТАЛЬНІШЕ НА REDPRESA.UA

видавництво
**ПЕДАГОГІЧНА
ПРЕСА**
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ
№ 2 (78) БЕРЕЗЕНЬ – КВІТЕНЬ 2016
Виходить 6 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 68831

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНЕ
ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО
ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Видається з 2002 року.

До січня 2012 року журнал виходив під назвою
«Іноземні мови в навчальних закладах», до 2014 р.
під назвою «Іноземні мови в сучасній школі»

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія КВ, № 20026-89263 від 25.06.2013 р.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Валентина Буренко, завідувач кафедри
методики мов і літератури ІГПО
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Надія Басай, науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

Райса Бужикова, завідувач кафедри
філології та загальногуманітарних дисциплін
Миколаївського міжрегіонального інституту
Відкритого університету розвитку людини «Україна»,
кандидат педагогічних наук

Оксана Коваленко, головний спеціаліст
Міністерства освіти і науки України

Олена Константинова, учитель
англійської мови Ліцею міжнародних відносин № 51
м. Києва, заслужений учитель України

Інна Корбозерова, завідувач кафедри
іспанської та італійської філології
Інституту філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доктор філологічних наук

Георгій Крючков, завідувач кафедри
французької філології Інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук

Василь Плахотник, науковий співробітник
лабораторії навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України

Валерій Редько, завідувач лабораторії
навчання іноземних мов Інституту педагогіки
НАПН України, кандидат педагогічних наук

МЕТОДИЧНИЙ ПОРТАЛ

Олена Ахмад
Зміст підручника
з арабської мови як засіб
розвитку громадянської
компетентності учнів

2

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ЛЕКТОРІЙ

Людмила Жарікова
Світ та людина в художній
культурі класицизму та бароко
в Англії XVI – XVII ст.

6

Олена Покатілова
Культура Франції
доби Середньовіччя
та Відродження

10

ДІЛИМОСЯ ДОСВІДОМ

Галина Сукманюк
Застосування методу
нарративної гри на основі
відеоаудіювання в процесі
вивчення іноземної мови

16

ВІДКРИТИЙ УРОК

Тамара Митарчук
Listening, speaking and writing
are of equal importance
Англійська мова, 9 клас

18

Олена Куліш
Подорож по Великій Британії
Англійська мова, 8 клас

20

Олена Фомічова
The comparative characteristics
of the secondary education
system in the USA and Ukraine
in the context of high school
education
Країнознавство, 11 клас

22

ТАЛАНТИ ТВОЇ, УКРАЇНО!

Неллі Терещенко
You may be pulled out...

31

ВІДКРИТИЙ УРОК

Олена Ларіна
Наука і технічний прогрес.
Винаходи та винахідники

2

**Наталія Бугайчук,
Надія Українець**
Аліса в країні чудес
Англійська мова, 1 клас

38

**Людмила Бойко,
Галина Ільчишина**
Prominent scientists and
inventors. History of computers

41

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА

Наталія Герасименко
The Beatles 4ever
Англійська мова, 9 клас

46

**Галина Голоцевич,
Надія Українець**
Незвичайні пригоди малого
Ведмежати
Німецька мова, 1 клас

53

Ольга Косміна
Позакласні заходи як засіб
активізації пізнавального
інтересу учнів до вивчення
німецької мови

56

СКАРБНИЧКА ВЧИТЕЛЯ

Ірина Годунова
Гра на уроках англійської мови
на першому етапі навчання
в початковій школі

60

ДІЛИМОСЯ ДОСВІДОМ

Тамара Яворська
Методичні рекомендації
з організації уроків
домашнього читання
за авторським посібником
Т. І. Яворської «Читайте
із задоволенням»

62

КУЛЬТУРА ФРАНЦІЇ ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ВІДРОДЖЕННЯ

Олена ПОКАТІЛОВА, доцент кафедри методики мов та літератури ІППО КУ ім. Бориса Грінченка

Культура Середньовіччя – при всій неоднозначності її змісту – займає гідне місце в історії світової культури. Епоха Відродження дала Середньовіччю досить критичну і сувору оцінку. Проте подальші епохи вносили в цю оцінку істотні поправки. Романтизм XVIII–XIX ст. черпав своє натхнення в середньовічному лицарстві, бачачи в ньому справді людські ідеали і цінності. Жінки всіх наступних епох, включаючи нашу, відчують ностальгію за справжніми чоловіками-лицарями, за лицарським благородством, щедрістю і чемністю. Сучасна криза духовності спонукає нас звертатися до досвіду Середньовіччя, знову і знову вирішувати вічну проблему співвідношення духу і плоті.

Середні століття в історії Західної Європи охоплюють понад тисячоліття – з V по XVI ст. В цьому періоді зазвичай виділяють етапи раннього (V – IX ст.), зрілого, або класичного (X – XIII ст.) і пізнього (XIV – XVI ст.) Середньовіччя. З точки зору соціально-економічних відносин цей період відповідає феодалізму.

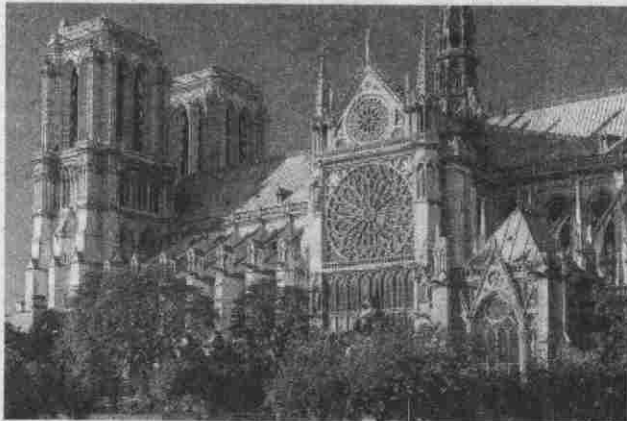
До недавнього часу епоха Середньовіччя нерідко сприймалася як щось темне і похмуре, наповнене насильством і жорстокістю, кривавими війнами і пристрастями. Вона асоціювалася з якоюсь дикістю і відсталістю, застоєм або провалом в історії, з повною відсутністю чогось світлого і радісного.

Створенню образу «темного Середньовіччя» багато в чому сприяли самі представники цієї епохи, і перш за все письменники, поети, історики, релігійні мислителі і державні діячі. У своїх творах, працях і свідченнях вони часто малювали досить похмуру картину сучасного їм життя. В їх описах відсутні оптимізм і радість буття, немає задоволення від життя, немає прагнення до поліпшення існуючого світу, немає надії на можливість досягнення в ньому щастя, спокою і благополуччя.

Навпаки, присутній глибокий песимізм, постійно звучать скарги на життя, що приносить одні лише лиха і страждання, переважає мотив страху перед ним і втоми, виражається почуття беззахисності і знедоленості, відчуття наближення кінця світу тощо. Звідси особлива увага до теми смерті, яка виступає як спосіб позбавлення від нестерпних поневірянь життя. Середньовічні

автори пишуть про щире прагнення якнайшвидше покинути цей тлінний земний світ і відправитися в потойбічний світ, де тільки і можливо досягти щастя, блаженства і спокою.

Між тим, обсяг і значення сміхової культури в середні віки і в епоху Відродження були величезними. Цілий неозорий світ сміхових форм і проявів протистояв офіційній і серйозній (за своїм тоном) культурі церковного і феодального середньовіччя. Попри всю різноманітність цих форм і проявів – майданні святкування карнавального типу, окремі сміхові обряди і культи, блазні і дурні, велетні, карлики і виродки, скорморохи різного роду і рангу, величезна і різноманітна пародійна література і багато іншого – всі вони, ці форми, мають спільний стиль і є частинами і частинками єдиної і цілісної народно-сміхової, карнавальної культури.

Нотр-Дам де Пари

Свята карнавального типу та пов'язані з ними сміхові дійства чи обряди займали в житті середньовічної людини величезне місце. Крім карнавалів у власному розумінні з їх багатоденними і складними майданними і вуличними дійствами і ходами, справлялися особливі «свята дурнів» («festa stultorum») і «свято осла», існував особливий, освячений традицією вільний «великодній сміх» («risus paschalis»). Більш того, майже кожне церковне свято мало свій, теж освячений традицією, народно-майданний сміховий бік. Такі, наприклад, так звані «храмові свята», зазвичай супроводжуються ярмарками з їх багатую і різноманітною системою майданних веселощів (за участю велетнів, карликів, потвор,

«вчених» звірів). Карнавальна атмосфера панувала в дні постановок містерій. Панувала вона також на таких сільськогосподарських святах, як збір винограду (*vendange*).

Еволюція середньовічного мистецтва відзначена глибокими змінами. В епоху раннього Середньовіччя провідні позиції займає мистецтво франків, бо Франкська держава займає в цей період майже всю територію Європи. Мистецтво V–VIII ст. нерідко іменується мистецтвом меровінгів, оскільки при владі в цей час перебувала династія Меровінгів.

Що стосується архітектури, то від франкських зодчих мало що збереглося: декілька невеликих церков на території сучасної Франції. В цілому ж серед самих ранніх збережених пам'яток варварської архітектури виділяється гробниця остготського короля Теодоріха (520–530), побудована в Равенні. Вона являє собою невелику двоповерхову круглу будівлю, в якій лаконічність і простота зовнішнього вигляду поєднуються з суворістю і величчю.

Найвищого розквіту мистецтво раннього Середньовіччя досягає при Каролінгах (VIII – IX ст.), які змінили династію Меровінгів, і особливо при Карлі Великому – легендарному герої епічної поеми «Пісня про Роланда».

У цей період середньовічне мистецтво активно звертається до античної спадщини, послідовно долаючи варварський характер. Тому-то цей час іноді називають «Каролінським відродженням». Особливу роль у цьому процесі грав Карл Великий. Він створив при своєму дворі справжній культурно-освітній центр, назвавши його Академією, оточив себе видатними вченими, філософами, поетами і художниками, разом із якими освоював і розвивав науки і мистецтво. Карл всіляко сприяв відновленню міцних зв'язків з античною культурою.

Початок зрілого періоду Середньовіччя – X століття – виявилось вкрай складним і важким, що було викликано вторгненнями угорців, сарацинів і, особливо норманів. Тому нові держави переживали глибоку кризу і занепад. У такій же ситуації перебувало і мистецтво. Однак до кінця X ст. становище поступово нормалізується, феодальні відносини остаточно перемагають, і у всіх сферах життя, включаючи мистецтво, спостерігаються позитивні зміни і підйом.

У XI – XII ст. значно зростає роль монастирів, які стають головними центрами культури. Саме при них створюються школи, бібліотеки і книжкові майстерні. Монастирі виступають основними замовниками творів мистецтва. Тому всю культуру і мистецтво цих століть іноді називають монастирськими.

В цілому ж, етап нового підйому мистецтва отримав умовну назву «романського періоду». Він припадає на XI – XII ст., хоча в Італії і Німеччині прихоплює і XIII ст., а у Франції в другій половині XII ст. вже безроздільно панує готика. У цей період архітектура остаточно стає провідним видом мистецтва – з явним переважанням культових, церковно-храмових будівель. Вона розвивається на основі досягнень Каролінгів, відчувачи вплив античного і візантійського зодчества. Основним типом споруди є базиліка, що поступово ускладнюється.

Суть романського стилю – геометризм, панування вертикальних і горизонтальних ліній, найпростіших фігур геометрії при наявності великих площин. У спорудах широко використовуються арки, а вікна і двері робляться вузькими. Зовнішній вигляд будівлі відрізняють чіткість і простота, величавість і строгість, які доповнює суворість, а іноді й похмурість. Нерідко використовуються колони без стійких ордерів, які до того ж виконують декоративну, а не конструктивну функцію.

Найбільшого поширення романський стиль знайшов у Франції. Тут до числа найвидатніших пам'яток романської архітектури належить Церква в Клоні (XI ст.), а також церква Нотр Дам дю Пор в Клермон-Феррані (XII ст.). Обидві будівлі вдало поєднують у собі простоту і витонченість, строгість і пишність.

Готика народилася у Франції в другій половині XII ст. і потім три століття розвивалася шляхом все більшої легкості і декоративності. У XIII ст. вона досягла справжнього розквіту. У XIV ст. посилення декоративності йде головним чином за рахунок ясності і чіткості конструктивного початку, що призводить до появи «променистого» готичного стилю. XV століття народжує «палаючу» готику, названу так деякі декоративні мотиви нагадують язика полум'я.

Готична архітектура є органічною єдністю двох складових – конструкції та декору. Суть готичної конструкції полягає в створенні особливого каркаса, або скелета, який забезпечує міцність і стійкість будівлі. Якщо в романській архітектури стійкість споруди залежить від масивності стін, то в готичній – від вірного розподілу сил тяжкості. Готична конструкція включає три головні елементи: 1) звід на нервюрах (арках) стрілкової форми; 2) система так званих аркбутанов (полуарок); 3) потужні контрфорси.

Собор Паризької Богоматері (XII – XIII ст.) став справжнім шедевром ранньої готики. Він являє собою п'ягінефну базиліку, рідкісною відповідністю конструктивних форм. Собор має дві вежі в західній частині, прикрашені вітражами, скульптурами на фасадах, колонами в аркадах.

Він має також вражаючу акустику. Досягнуте в соборі Паризької Богоматері розвивають собори Ам'єна і Реймса (XIII ст.), а також Верхня церква Сент-Шапель (XIII ст.). Що служила церквою для французьких королів і відрізняється рідкісною досконалістю форм.

Початок епохи Відродження у Франції (перша чверть XIX ст.) збігся з одним з найтрагічніших періодів її історії. Війна з Англією, яка отримала згодом назву Столітньої (1337–1453), тривала вже понад сімдесят років, приносячи французам в основному поразки (у 1415 р. французька армія була розбита під Азенкурі; 1420 р. англійці зайняли Париж, нав'язавши Франції найганебніші умови світу). На престолі сидів душевнохворий король Карл VI. Користуючись недієздатністю монарха, його найближчі родичі – герцоги Бургундський і Орлеанський – буквально розтягнули королівство по частинах. Боротьба за владу між ними переросла в справжню громадянську війну, в якій кожна зі сторін нерідко зраджувала національні інтереси, закликаючи на допомогу англійців. Країну трясли міські та селянські повстання. Перш квітучі області – Іль-де-Франс, Нормандія, Шампань, Пікардія – лежали в руїнах. На початку XV ст. Франція опинилася на межі повного краху.

Однак трагічні події Столітньої війни розбудили національне почуття французів – у боротьбі проти загарбників-англійців вони вперше відчували себе єдиним народом. Це було важливо не тільки для політичного майбутнього країни. Національний характер, що сформувався в ту епоху, визначив основні чесноти французького мистецтва протягом наступних трьох століть.

У цей важкий період, який переживала країна, французьке мистецтво не тільки не загинуло, а й набуло вишуканих, витончених форм. При дворах найбільших феодальних правителів – у Парижі, Діжоні та Бурже – існувала розвинена культура, яка неймовірним чином з'єднала риси Середньовіччя і наступаючої епохи Відродження. «Осінь Середньовіччя» – так поетично назвав цю культуру нідерландський історик Йохан Хейзінга (1872–1945). Яскравий, пишний, театралізований придворний ритуал, лицарські турніри, галантне поклоніння прекрасній дамі, легенди, що оживають на сторінках лицарських романів, і традиційні форми готичного мистецтва – все це пов'язувало французьку культуру того часу з минулим. Однак під зовнішніми середньовічними рисами виникло прагнення досягнути навколишній світ, закладалися основи світської культури, починалися пошуки нових принципів мистецтва.

XVI століття – це століття Рабле, але і вік Ронсара, вік Монтеня, вік Агріппи д'Обіньє.

Найбільшим представником французького гуманізму і одним із найбільших французьких письменників усіх часів був Франсуа Рабле (1494–1553).

Головний твір Рабле – роман «Гаргантюа і Пантагрюель», у якому під покровом жартівливої розповіді про будь-які небилиці він дав надзвичайно гостру і глибоку критику установ і звичаїв середньовіччя, протиставивши їм систему нової, гуманістичної культури. Поштовхом до створення роману стала анонімна книга «Великі та нецінні хроніки про великого і величезного велетня Гаргантюа», де пародіювалися лицарські романи. Незабаром Рабле випустив продовження до цієї книги під назвою «Страшні і жахливі діяння і подвиги прославленого Пантагрюеля, короля дипсодов, сина великого велетня Гаргантюеля». Ця книга, випущена під псевдонімом Алькофрібасом Назьє, і становила згодом другу частину його роману, витримала в короткий час ряд видань і навіть кілька підробок. У цій книзі ще переважає жартівливе над серйозним, хоча вже можна почути ренесансні мотиви. Нахненний успіхом цієї книги, Рабле випускає під тим же псевдонімом початок історії, що мав замінити собою народну книгу, під назвою «Повість про найжахливе життя великого Гаргантюа, батька Пантагрюеля», що склало першу книгу всього роману. Зі свого джерела Гаргантюа запозичив лише деякі мотиви, решта – його власна творчість. Фантастика поступилася місцем реальним образам, а жартівлива форма прикрила дуже глибокі думки. Історія виховання Гаргантюа розкриває відмінності між старим схоластичним та новим гуманістичним методами педагогіки. «Третя книга героїчних діянь і висловів доброго Пантагрюеля» вийшла у світ значно пізніше під справжнім ім'ям автора.

Предтечею ренесансного індивідуалізму був Франсуа Війон (1431–1469), першим відкрив своє «я», а через нього – дух перехідної епохи. У старих літературних формах (балади, рондо) він здійснив поетичну революцію, поставивши в центр твору людську особистість. Для Війона особистий досвід і почуття визначали шлях пізнання і предмет мистецтва. Війон не бажав умертвляти плоть в ім'я порятунку душі, предмет його поезії – мирське буття, а не алегорії, що панували раніше. Поезія Війона трагічна, і це – трагедія смерті. Він насмілювався заявити, що рівність людей у смерті має зрівняти їх і в житті. Ставлячи питання про несправедливість суспільного устрою, Війон відкрив вічну тему – конфлікт особистості і суспільства. Першим у світовій літературі він зобразив трагедію знедоленості і самотності.

Видатним поетом французького Відродження, який жив і творив із 1524 по 1585 рр. у Франції

був П'єр де Ронсар. Він став провідною фігурою літературної групи «Плеяда» («La Pleiade»), до якої, крім Ронсара, увійшли провідні письменники, поети та драматурги Франції: Жоашен Дю Беллі, Жан Дора, Жак Пелет'єр дю Манс, Жан-Антуан Де Баїф, Ремі Белло, Етьєн Жодель, Понтюс Де Тіар. Відмовившись від середньовічної традиції й обравши зразком для наслідування класичну літературу Греції і Риму, він вплинув на розвиток французької поезії двох наступних століть.

Творчість Ронсара нерівноцінна. Афектовані й штучні Оди (Odes, 1550–1553) були явним наслідуванням Піндара і Горация. Так і не завершена епічна поема Франсіада (La Franciade, 1572) виявилася невдалою. Справжню славу принесла Ронсару лірика – збірники Любовні вірші (Amours, 1552), Продовження любовних віршів (Continuations des Amours, 1555) і Сонети до Олени (Sonnets pour Hélène 1578). У любовної поезії Ронсара домінують теми швидкоплинного часу, в'янення квітів і прощання з юністю, отримує подальший розвиток горацієвський мотив «сagre diem» («лови мить»). Ронсар є також великим співаком природи – річок, лісів, водоспадів. У Міркуваннях про бідкування нашого часу (Discours des miseres de ce temps, ок. 1562), створених у період релігійних війн, Ронсар виявив себе майстром політичної сатири і поетом патріотичного складу. Йому належить також безліч віршів «з нагоди». Популярність його досягла Німеччини, Голландії, Італії, Швеції та Польщі. Його поезія вплинула на творчість багатьох відомих англійських поетів – Уайєта, Сідні, Херріка, Спенсера і Шекспіра.

Іншим відомим мислителем європейського Ренесансу, що зробив істотний вплив на процес розвитку культурологічної думки, був видатний громадський і політичний діяч Франції епохи Генріха IV Мішель Монтень (1533 – 1592), якого можна з повною підставою вважати останнім гуманістом Відродження і першим моралістом Нового часу.

Монтень залишив безліч праць, але найцікавішою є його книга «Досліди». Ця книга не вписується ні в один з існуючих літературних жанрів. Її не можна назвати науковим трактатом, не нагадує вона і літературно оброблену біографію. Це явно не роман і не збори повчальних сентенцій. За спогадами сучасників, Монтень спочатку не припускав її публікувати, призначаючи свої роздуми для вузького кола друзів і однодумців. Однак задумані як твір інтимний, «Досліди» незабаром стали літературним твором національного масштабу, що зробив величезний вплив на формування філософської, етичної, політичної думки не тільки Франції, але й інших європейських країн.

Європейська цивілізація, на його думку, аж ніяк не вищий тип цивілізаційної системи. Вона явно заблукала на дорогах історії, і її досягнення в області науки і техніки, музики і літератури не йдуть ні в яке порівняння з природною простотою вдач, розумною організацією життя, досягненнями в образотворчому мистецтві й архітектурі інших цивілізацій, перш за все цивілізацій Нового Світу. Монтень відкрито протиставляє спосіб життя, політичний устрій, систему суспільних відносин, що склалися в майя, ацтеків, способу життя, устрою держави, звичаїв, що існують на його батьківщині. Найвищу заслугу народів Нового Світу він бачить в тому, що вони змогли створити культуру, що базується на використанні природних законів, що дозволяє людині жити в гармонії з природою. Особливо він підкреслює високу моральність членів цих товариств, які європейці називали варварськими за те, що вони не носять костюмів європейського покрою і поклоняються іншим богам. Він пише, що в лексиконі корінних жителів Нового Світу немає навіть слів, що позначають брехня, зрада, удавання, скнарність, заздрість і лихослів'я. Монтень зазначає, що «їх спосіб ведення війни чесний, шляхетний, навіть вибачний і красивий настільки, наскільки може бути вибачною і красивою ця недуга людства: підставою для їх війн є виключно потяг до доблесті».

Одна з найбільш значущих постатей у французькій культурі рубежу XVI – XVII століть – Агріппа д'Обіньє (1552 – 1630). Це був видатний поет і письменник, літописець і історик, великий політичний і громадський діяч двох держав – Франції і Швейцарії, талановитий воєначальник, учасник релігійних війн і теоретик військового мистецтва. Найбільш відомим твором Агріппи д'Обіньє є «Трагічні поеми» («Les Tragiques», опубл. під псевдонімом-криптонімом L.V.D.D. в 1616 р.; книга здобула успіх і була перевидана в 1630 р.). Ймовірна дата початку роботи над книгою – 1577 рік. «Трагічні поеми» складаються з 9302 віршів, розділених на сім частин (книг). У книгах I – III описуються негаразди громадянської війни у Франції і містяться відразливі портрети Генріха III і Катерини Медичі. Починаючи з книги IV масштаб того, що відбувається набуває космічного характеру; поет описує діяння Святих, потім повертається до військових досягнень протестантів, але вже якби осяяних Божественним початком. Останні дві книги носять дидактичний характер; поему вінчає явище Ісуса-Месника і Страшний Суд.

Закінчення Столітньої війни з Англією в 1453 р. і об'єднання країни повернули Франції становище однією з потужніших держав Європи. З 1494 р. почався піввіковий період італійських

походів французьких королів. Французька монархія вирішила завоювати багату Італію, свою головну суперницю в європейській торгівлі. Однак, повернувшись із походів, французи несподівано для себе побачили зовсім іншу Францію. Сеньйори знаходили свої родові замки тісними і похмурими, речі, що їх оточували – старомодними і позбавленими краси, книги – нудними, а розваги – смутними і одноманітними. Прекрасна Італія з її розкішними палацами і садами, величними соборами і просторими міськими площами, витонченими інтелектуальними бесідами і пишними барвистими святами вразила уяву французів. Італія стала еталоном, модою, загальним захопленням.

У перший час з'єднання двох культур – французької та італійської – носило досить випадковий, а часом і суперечливий характер. Орнаментами і розписами в італійському дусі прикрашали портали і віконні рами потужних середньовічних замків. Фонтани й альтанки, створені приїжджими майстрами-італійцями, скульптури, вивезені в якості трофеїв з Італії, змінили сади, які стали острівцями нового мистецтва. Побачені в Італії пейзажі і пам'ятники з'явилися на французьких мініатюрах.

Змішання французьких та італійських рис у французькому мистецтві початку XVI ст. привело до створення оригінального стилю, названого істориками першим **Ренесансом**. Його яскравий і незвичайний характер найкраще висловили замки в долині Луари, що органічно поєднали в собі традиційні французькі і нові італійські риси.

У кожній країні є місцевість, що ввібрала в себе якості національного характеру і самого духу країни, – її «серце». У Франції це долина Луари – «самої французької річки», за словом письменника Гюстава Флобера. Замки, побудовані тут в кінці XV – початку XVI ст., принесли долині Луари славу коліски французького Відродження. В Амбуазе, найбільшому в той час місті на Луарі, знаходилася резиденція короля Карла VIII. Саме сюди він привіз з першого італійського походу майстрів, маючи намір звести на місці старого середньовічного замку величезний палац із парками і садами, подібний побаченим у Неаполі. Роботи йшли повним ходом, коли король помер. Будівництво припинилося. Замок так і залишився хаотичним нагромадженням старих і нових конструкцій.

У 1515 р. на французький престол вступив молодий Франциск I, який негайно почав перебудовувати інший замок – у Блуа, маючи намір затьмарити його пишнотою Ватиканський палац. Зовнішній фасад будівлі, що виходить на схил берегу річки, перетворили в кілька ярусів

відкритих галерей з арками, обрамленими напівколоннами, пілястрами і рельєфами, – створювалося щось на кшталт лоджій Ватикану, повторювали, у свою чергу, архітектуру знаменитого давньоримського амфітеатру Колізею. Вперше французький замок дивився на місто не товстими стінами і фортечними вежами, а лоджіями, що підкреслювало його новий, ренесансний характер. Правда, зодчі, що будували замок, ще не були спокушені в знанні класичних норм: форми споруди далекі від античних канонів, арки здебільшого неправильні, а галереї не мають всередині наскрізного проходу і являють собою просто глибокі ніші. У мотивах прикрас мирно уживаються італійські гірлянди, вази і оголені хлопчики-путті з французькими розетками, плетінкою і саламандрами (геральдичним символом Франциска I). Їх поєднання створює химерно-фантастичний образ.

У самому дивовижному задумі французького Відродження – замку Шенонсо (1512 – 23) – гармонійно поєднуються краса навколишньої природи і людська фантазія. Замок був споруджений на штучному острівці посередині річки Шер. Це невеличке приміщення з чотирма вежами по кутах увінчане лісом високих покрівель, шпилів, камінних труб; особливу мальовничість йому надають люкарни – декоративні вікна в даху. Виникає образ граціозний, примхливий і, можна сказати, жіночний. Не випадково саме цей замок належав фаворитці короля Генріха II Діані де Пуат'є, а потім його законній дружині Катерині Медичі.

Леонардо да Вінчі, запрошений до двору Франциска I, хоча і прожив у Франції недовго (він приїхав у кінці 1516 р., а помер 2 травня 1519 р.), встиг внести свій внесок у будівництво замків на Луарі. Він спроектував нову королівську резиденцію в містечку Роморантен на річці Шер. Цей проект, правда, так і не було здійснено. Але, можливо, деякі ідеї Леонардо отримали розвиток у Шамборі (1519 – 59), самому грандіозному за задумом замку в долині Луари. Строгий фасад будівлі вінчає дах, яка вражає неймовірним багатством і різноманітністю архітектурних прикрас: високими покрівлями, камінними трубами, кольоровими вікнами-люкарнами і безліччю легких альтанок, нагадуючи казкове містечко. З плоскої тераси можна оглядати околиці. У глибині одного з чотирьох просторих вестибюлів відкриваються оповиті присмерком гігантські парадні сходи – дві закручуються спіралі, укладені в восьмигранник стовпів.

Чудовий Шамбор став вершиною і одночасно останнім зразком оригінального стилю, втіленого в замках Луари. Зазнавши еволюцію задуму

від мисливського замку до парадної резиденції, Шамбор залишився майже не зворушеним часом пам'ятником початку блискучого розквіту французького Відродження.

Перемога ренесансного світовідчуття у французькій пластиці зв'язується з ім'ям Жана Гужона (близько 1510–1566/68). На протигагу італійським художникам, яких надихала ідея відродження величі Стародавнього Риму, Гужон зумів відчутти і втілити в своїх творах істинний дух мистецтва Стародавньої Греції. Найдосконаліше створення Гужона – «Фонтан невинних», над яким він працював спільно з архітектором Пером Леско (1510 – 1578). Фонтан прикрашали рельєфи із зображенням німф, тритонів, наяд і інших міфічних істот. Німфи і наяди Гужона – немов живе втілення водної стихії, що приймає в них людську подобу. Здається, що не вибагливий задум майстра змушує струмувати складки їх легких вбрань, а природний плин водних потоків, що то дробляться, то зливаються воедино. Інтуїція художника ніби прозирає крізь століття великі образи грецької пластики. Жан Гужон і Пер Леско створили і інший видатний добуток французького Відродження – «західне крило Лувру». Творчість Жана Гужона є яскравим і виключно цілісним втіленням художніх шукань французького Відродження.

Перший великий художник французького Відродження – Жан Фуке (близько 1420 – 1481), придворний живописець Карла VII і Людовика XI. І в портретах (портрет Карла VII, близько 1445), і в релігійних композиціях (диптих з Мелена) ретельність поєднується з монументальністю в трактуванні образу. Ця монументальність створюється чеканністю форм, замкнутістю і цілісністю силуету, статичністю пози, лаконізмом кольору. По суті, все в два кольори – яскраво-червоний і синій – написана мадонна Меленського диптиха (моделлю для неї послужила кохана Карла VII – факт, неможливий у середньовічному мистецтві). Та ж композиційна ясність і точність малюнка, звучність кольору характерні для численних мініатюр Фуке (Боккаччо. «Життя Ж. Фуке. Портрет Карла VII. Фрагмент, знаменитих чоловіків і жінок», Париж, Лувр бл. 1458). Поля рукописів заповнені зображенням сучасного Фуке натовпу, пейзажами рідної Турені.

XVI століття – час блискучого розквіту французького портрета, як живописного, так і графічного (італійський олівець, сангіна, акварель). У цьому жанрі особливо прославився живописець Жан Клуе (бл. 1485/88–1541),

придворний художник Франциска I, оточення якого, так само як і самого короля, він увічнив у своїй портретній галереї. Невеликі за розміром, ретельно виписані, портрети Клуе проте справляють враження багатогранних за влучним висловом, парадних за формою. У вмінні помітити найголовніше в моделі, не збіднюючи її, а зберігаючи її багатогранності, ще далі пішов його син Франсуа Клуе (близько 1516–1572) – великий художник Франції XVI ст. Фарби Клуе нагадують за своєю інтенсивністю і чистотою дорогі емалі (портрет Єлизавети Австрійської, бл. 1571). Портрети, виконані Франсуа Клуе, відрізняються по техніці від робіт його батька. Клуе-син багато уваги приділяв деталям костюма, передачі фактури різноманітних матеріалів. Його характеристики гострі і точні, вони розкривають людину набагато повніше і глибше, ніж всі дослідження істориків. У виняткових за майстерністю володіння олівцем, сангіною, аквареллю портретах Клуе зобразив весь французький двір середини XVI ст. (Портрет Генріха II, Марії Стюарт і ін.).

Середина XVI ст. стала вершиною мистецтва Відродження у Франції. Його розквіт був перерваний трагічними подіями другої половини століття. У 1560 р. криваве придушення Амбуазського змови протестантів зруйнувало крихку рівновагу, що існувала між прихильниками різних релігійних течій у попередню епоху. Так почалася відкрита збройна боротьба між католиками і протестантами, яка тривала понад тридцять років. Природно, криза в суспільстві не могла не позначитися на характері мистецтва: безсилля перед трагічними подіями і релігійний фанатизм змінили ставлення французів до художніх цінностей Відродження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенеш О. Искусство северного Возрождения / Пер. с англ. – М., 1973.
2. Шрамкова Г. И. Искусство Возрождения: Нидерланды, Германия и Франция. – М., 1977; Всеобщая история искусств. – Т. 3. – М., 1962.
3. Энциклопедия для детей. Т. 7. Искусство. Ч. 1 / Глав. ред. М. Д. Аксенова. – М.: Аванта, 2003.
4. Михайлов А. Д. От Франсуа Вийона до Марселя Пруста: Страницы истории французской литературы Нового времени (XVI–XIX века). Т.1. – М.: Языки славянских культур, 2009.
5. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. – 2-е изд. – М.: Худож. лит., 1990.